

שמעתא עמיקתא

האם מותר לאכול תבשיל שהתבשל ע"י מומר

גליון רל"ט / פר' תולדות / ה'תשע"ו
קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

- א. איסור בישולי עכו"ם. ב. בישול מומר. ג. כשמבשל בבית של שומר תורה ומצות. ד. מומר לחלל שבתות בזמנינו.
- ה. חשש שמא יאכילנו דבר שאינו כשר. ו. להתארח אצל חשוד. ז. כשקים ליה שלא יאכילנו דברים אסורים.

א. איסור בישולי עכו"ם

תנן בע"ז דף ל"ה ע"ב: "אלו דברים של עכו"ם אסורין ואין איסורן איסור הנאה: חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו והפת והשמן שלהן והשלקות וכבשין שדרכן לתת לתוכן יין". ופרש"י (ד"ה והשלקות) דשלקות פירושו כל דבר שבישלו עכו"ם אפילו בכלי טהור אסוריהו חכמים משום חתנות, ע"כ.

ובגמ' שם דף ל"ח ע"א הסמיכו איסור זה אקרא (דברים פ"ב) "אוכל בכסף תשיבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי". ופרש"י שם (ד"ה מדברנו) טעמא אחרינא להאי איסורא, שלא יהא ישראל רגיל אצל גוי במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא, ע"כ. ועיי' בר"ן (יד: ברי"ף ד"ה שלא) שהביא שתי הפירושים.

אולם תוס' (לח. ד"ה אלא מדברנו) הביאו דברי רש"י וכתבו דיותר היה נראה לפרש הטעם משום חתנות וכן פירש הקונטרס במתני', ע"כ. והרא"ש בתשובה (בכלל יט ט"ו ב) כתב דפת של כותים נאסר כמו שלקות, ותרוייהו משום חתנות, ע"כ. וכן הוא ברמב"ם (תמ"א פ"ח ה"ט) ובמאירי (ע"ז לה: ד"ה והשמן). וכן באו"ה (בכלל מג אות א) כתב שאיסור זה אינו משום חששא שמא יאכילנו הכנעני דבר טמא, אלא משום גזירת חתנות שגזרו חכמים שמא יזמינו הכנעני בסעודתו ויתן עיניו בבתו ויבא להתחתן עמו. ואסמכוהו אקרא וקרא לך ואכלת מזבחו ולקחת מבנותיו לבניך, ע"כ.

והב"ח (י"ד ט"ז ק"ב אות א) ביאר דעת רש"י, דנראה דבגמ' מוכח דבכולן גזרו משום בנותיהן ולא דאסמתא דקרא היא כדי שלא יאכילנו דבר טמא דמשום הכי לא שרי אלא כמים שלא נשתנה עי"י האור ואין לחוש בהם משום דבר טמא, ע"כ.

והטור (ק"ב) כתב דכל אלו הדברים (פת עכו"ם, בישול עכו"ם וכו') אסרו חכמים משום חתנות פה שלא יבא להתחתן בהן שכל אלו מושכין לב האדם ואם יתקרב אליהם באחד מאלו יבא להתחתן בהם, ע"כ. וכתב הט"ו (סי' ק"ג ס"ק א') שזה עיקר הטעם.

אולם הלבנוש (סי' ק"ג אות א) הביא שני הטעמים. וכן הוא בערוה"ש (שם אות ב).

ב. בישול מומר

ונפ"מ בין ב' הטעמים הנ"ל לענין מומר לחלל שבתות בפרהסיא, דאם משום חתנות אתינן עלה י"ל דאין בבישולו משום איסור זה דהרי בתו מותרת, אבל אם משום שלא יבואו להאכילו דבר טמא יש לאסור דהרי מבואר בסימן קי"ט דמומר חשוד להאכיל דבר איסור, עיי"ש.

ובאמת כבר כתב נפ"מ זו התפארת למשה (שם על סעי' ט) ולענין מומר לע"ז. וכתב דלענין פת עכו"ם דודאי הטעם משום חתנות, לית לך בה, אבל לענין בישול עכו"ם צדד לאסור עי"פ טעם השני. והפתי"ש בסימן קי"ג (ס"ק א') הוסיף דלפי"ז היה מומר לחלל שבת בפרהסיא דדינו כעכו"ם כמבואר בשו"ע סי' ב' סעי' ה' ובסי' קי"ט, דבישולו אסור. ומי"מ בסימן קי"ב (ס"ק א') פסק להתייר לענין פת שלו.

והפרי"ח (סי' ק"ב ס"ק ב) כתב להחמיר לענין פת של קראים משום שהמבי"ט (ח"ב סי' לח) הביא מתשובת הר"ש שאלו הקראים המחללין את המועדות כאילו מחללין שבתות, וכאילו כופרים בכל התורה כולה, ע"כ. והביאו להלכה הפמ"ג (סי' ק"ב ש"ד ס"ק ב וסי' שכ"ה א"א ס"ק ב). [הקראים הם כת שלא מאמינים בדברי רז"ל ופירשו הכתובים כפי מה שיראה להם. עיי' בזה ברמב"ם בפירוש המשניות (אבות פ"א אות ג), במאירי (פתיחה לאבות), בפאר הדור (סי' ע"א) ובש"ך (י"ד סי' רטו ס"ק יז). ועיי' מש"כ בגליון ה'].

ועיינין בר"ן (תולין ד): שכת' דלמ"ד מומר לע"ז כמומר לכל התורה, יינו יין נסך, כיון שסתם יינם אסור משום בנותיהן, הילכך למ"ד מומר לע"ז הוי מומר לכל התורה כולה, כיון שדינו כעכו"ם גמור הרי הוא בכלל גזירתן אע"פ שאין בבנותיהן איסור חתנות מן התורה, ע"כ. ולפי דבריו אפשר דה"ל לענין פת ובישול עכו"ם שמומר בכלל הגזירה. וכי"כ בערך השלחן (סי' ק"ב ס"ק ב הובא בכה"ט שם אות א) דמומר אף שאין בבנותיו איסור חתנות, כיון שדינו כגוי גמור בכלל גזירתם ואתו ופתו אסור. והמהר"ם שיק (ארו"ח סי' רפ"א ד"ה אה"ט) נקט שלפי דברי הר"ן י"ל דגם פיתם אסור, ותמה עי"ז על דברי התפארל"מ (שכתב שיש להתייר לפי הטעם של חתנות). ועיי"ש בסי' ש"ה (ד"ה ואף על גב) שכתב שאע"פ שמהר"ן מבואר שאין בתו של מומר אסורה, מ"מ י"ל דאפשר דס"ל להר"ן דלאו דלא תתחתן בהם היינו דוקא בז' אומות, אבל לדין דקי"ל כמי"ש הרמב"ם והשו"ע (אה"ע סי' טז) שבכל האומות שייך לאו זה, דפסקין כר"ש דאמר, כי יסיר לרבות כל המסירות, אפשר שגם בת מומר לע"ז אסורה. וכן דינם של אפיקורסים אלו, ע"כ. וכן פסק המהר"ש"ם (ח"ב סי' רטב) לענין בישולם.

ועיינין במהר"י אסאד (ח"ב י"ד סי' לא) שכתב לחדש דבמחלל שבתות בפרהסיא איכא נמי לטעמא דחתנות דמדברנן אסור מיהת להתחתן בהן. ושכן משמע מהר"ן הנ"ל דאיסור חתנות מדרבנן מיהא איכא (דלא כהבנת המהר"ם שיק אליבא דהר"ן).

ובצי"א (ח"ט סי' מא אות ז ואות ט) כתב לדחות שהר"ן איירי רק לענין סתם יינן, ואין לדמות גזירות חכמים זל"ז, בפרט לסתם יינם שהחמירו בה חז"ל בהרבה. והביא מהח"ס (י"ד סי' קכ וח"ו סי' פג) שכותב בפשטות דמה שמומר לחלל שבת עושה יי"נ אינו משום חתנות כי מותר להתחתן בבנותיו, ולא משום לתא דע"ז, אלא משום קנסא עשאוהו כגוי עובד ע"ז. ולענין בנותיהם נמי יש לחלק בין מומר שנטמע בין הנכרים שהוא כנכרי ממש, לבין ישראל העובד ע"ז דאפשר דבניו לא ילכו אחריו. ואע"פ שהפרי"ח אוסר בישולי הקראים, יש לדחות דשאני הקראים דאצלם יש גם טעמא דחתנות כמי"ש הרמ"א (אה"ע סי' ט ד' ע"ז) דהם ספק ממזרים כי מגרשים שלא כדת תורתנו ונמצאו בנייהם ממזרים. אבל במומר לחלל שבתות לא מצינו איסור חתנות, ע"כ. וכן מבואר בערך השלחן (שם אות ב) לענין מומר לע"ז שאף לדעת הר"ן הנ"ל ליכא משום איסור חתנות. וכן דעת הבנין ציון (החדשות סי' כג) והמהר"ש"ג (ח"ב ס"ה ס"ט). וכן פסק האג"מ (י"ד סי' ח"א ס"ה מה ורס"י חו) שאין בבני מומרים לחלל שבתות משום איסור חתנות.

והחז"א (י"ד סי' א"א ס"ק ב) פסק בספרו להחמיר דפת ושלקות של מומר לחלל שבת בפרסיא אסור. [אלא דעי' בארוחות רבנו (ח"ג ע"ח ע"ט אות לט) בשם הגר"ח"ק שליט"א שלמעשה החזו"א לא אסר פיתם של מחללי שבת. מיהו לענין בישול הובא שם דאף בישול בבתי חרושת של אינם שתו"מ הוי בישול עכו"ם. ועיי"ן עוד בתשובות והנהגות (ח"א סי' תמה) שצידד להקל לענין בישולם בבית חרושת. ואכמ"ל].

אלא דלפי המבואר לעיל דעת רוב הראשונים דמשום חתנות אתינן עלה, ואלביייהו לרוב הפוסקים אין טעם לאסור כנ"ל. ועיינין בערך שי (סי' ק"ג) שנקט להקל בבישול מומר לחלל שבת. ובכה"ח (סי' ק"ג אות א) פסק דכיון דהוי מידי דרבנן בדיעבד אין לאסור. [אלא דעיי"ש בסי' קי"ב אות י"א לענין פת שכתב לאסור עי"פ הפרי"ח]. והאג"מ (שם) צידד להקל בזה. ועיי"כ למעשה בשעת הדחק (כגון לבעלי תשובה אצל קרוביהם וכדו') יש מקום להקל. וכן פסק הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פ"א אות ו). והנהגות (ח"א סי' תת"ח סי' ט"ז) פסקו שיש להקל בשעת דחק גדול].

ג. כשמבשל בבית של שומר תורה ומצות

ואכתי יש לדון בזה כשמבשלים במטבח וכדומה השייך לשומרי תורה ומצוות, דהנה מצינו בתוס' (ע"ז לח. ד"ה אלא מדברנו) בשם הראב"ד דודאי שלקות אסרו חכמים כשהעובד כוכבים מבשל בביתו, אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו דברים טמאים, ולא הודה לו ר"ת דודאי כיון שהעכו"ם מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות הישראל לרשות העכו"ם, כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של עכו"ם, ע"כ.

והרא"ש בתשובה (בכלל יט ט"ו ב) כתב דפת של כותים נאסר כמו שלקות, ותרוייהו משום חתנות, ואין להם היתר בין בבית כותי בין בבית ישראל, ע"כ. והמרדכי (רס"י תתל) כתב לאסור משום דלא פלוג רבנן. מאידך לדעת הרבינו ירוחם (ני"ז ח"ז קט ע"ד) דעת רוב הפוסקים להתייר.

האם המהרהר בעבירה עובר איסור בעצם ההרהור

איחא בקידושין (לט:) תניא ר' יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה ומתן שכרה בצדה שאין תחית המתים תלוי בה, בכיבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימין ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימין לעולם שכולו ארוך.

ומקשינן ודלמא לאו הכי הוה, ופרקינן ר' יעקב מעשה חזא. ומקשינן ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה וכתוב למען תפוש את בית ישראל בלבם, ופרקינן איהו נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שכו מצוה בההיא עלמא אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לדידי הרהור וכו'.

ויש לעיין אמאי לא אמרה הגמ' דלמא מהרהר בעריות הוה. ומקרא מפורש הוה (במדבר ט"ו ל"ט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם.

ובפשטות היה מקום לומר דההיא קרא לא איסורא אתא לאשמעינן, אלא סגולת הציצית דעי' "והיה לכם לציצית וראיתם אותו" יתקיים בכס "וזכרתם את כל מצויות ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם"

איברא דהרמב"ם מנה לההיא איסורא בכלל הלאוין (המנין הקצר ל"ח מ"ז) - שלא לתור אחר מחשבות הלב וראיית העינים שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם.

אולם יעויין ברמב"ם במנין המצוות הארוך שכתב - היא שהזוהרנו שלא לתור אחרי לבבנו עד שנאמין דעות שהם הפך הדעות שהייתנו התורה אבל שנקצר מחשבתנו ונשים לה גבול תעמוד אצלו והוא מצות התורה ואזהרותיה. והוא אמרו יתעלה (פ' ציצית) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. ולשון ספרי ולא

תתורו אחרי לבבכם זו מינות כענין שנאמר (קהל ד) ומצאני אני מר ממות אל תתור אחריה אשר היא מצודים וחרמי לבה ואחרי עיניכם זו זנות כענין שנאמר (שופטים י"ד) ויאמר שמשון לאביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני. רוצה באמרו זו זנות המשך אחר ההנאות והתאוות הגשמיות והתעסק המחשבה בהן תמיד.

ויש לדייק מלשוננו שכתב "תמיד", דדוקא עשושה כן בתמידות עובר בלאו, אבל לא בכלל הרהור והרהור. ומילתא דמסתברא הוא דכי כל המהרהר ומתעסק במחשבתו באיזה הנאה גשמית קאי באיסור דאורייתא. אלא דאכתי תקשי מהא דתניא במסכת כלה רבתי (פ"א) - הכרזי ר' אלעזר בן עזריה בארבע מאות שופרות כל המקבל כוס מחילה אין לו מחילה לעולם.

ואמרינן בס' בגמ' - הכרזי ר' אלעזר בן עזריה ש"מ הרהור כמעשה דמי היכי מחמירים ואומרים אין לו מחילה לעולם, לעולם אימא לך הרהור לאו כמעשה דכתיב און אם ראיתי בליבי לא ישמע ה' ושאני אשת איש דחמירא טפי. דרש רבא מאי דכתיב טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרש בוא וראה צדקתו של הבה"ש כל ימיה לבבו לעשות מצוה ונאנס ולא עשאו מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו, וכל המעלה בלבו לעשות חטא עד שעת מעשה לא מחייב דכתיב און אם ראינו בליבי וגו'.

וא"כ אמאי לא קאמרה הגמ' בקידושין דהוה מהרהר באשת איש.

ובעצם דברי הכלה רבתי, עיי' בפ"י כלה רבתי לר' אברהם הירחי דהקשה מהא דאמרינן דאין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה זולתי בעי"ז, וביאר דשאני א"א דחמירא ושקולה כע"ז והרהורו זו כזו, ובתרוויהו מצרף הקב"ה מחשבה למעשה.

עוד איחא בעי"ז (כ.) ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באישה נאה ואפ"י פנויה בא"א ואפ"י מכווערת, ולא בבגדי צבע של אישה ולא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעופות כדמוכח בפרק נערה לזה.

וכתבו שם התוס' (ד"ה שלא ירהר) דהאי קרא דרשה גמורה היא ולא אסמתא בעלמא כדמוכח בפרק נערה שנתפצלות (כתובות גו.).

וה"נ צ"ע א"כ אמאי לא אמרינן בקידושין דהרהר בעבירה.

ובש"ת צ"ח אליעזר (חט"ו סי' ג"א) הביא בשם הגר"צ פראנק זצ"ל דהסתפק בעבור הרהור ולא בא לדידי טומאה ליתכן שלא עבר על ונשמרת בהרהור, וכן משמע לכא' לשון הברייתא שהאריכה ואמרה שלח יהרהר ביום "ויבא לדידי טומאת קרי בליה", ולא סגי

וכבר פסק השו"ע (שם סעי' א) דאפי' בכלי ישראל ובבית ישראל אסור משום בישולי עכו"ם. ועיי"ש בסעי' ד' דאף אם שפחה גויה מבשלת עבור ישראל המאכל נאסר, ודלא כהמקילים בזה (משום דלא שייך משום חשש חתנות דאין זה אלא מעשה עבדות) אלא דעיי' ברמ"א (שם) שכתב על דברי השו"ע שבידיעבד יש לסמוך אדברי המתירים אפילו שלא בבית ישראל, ובבית ישראל אפילו לכתחלה נוהגין להקל, כי אי"א שלא יחתה אחד מבני הבית מעט, ע"כ.

ומפשט דברי הרמ"א משמע שמיקל בדיעבד דוקא בשפחות הרגילות בזמנינו שאינן קטניות לנו ואין אנו מצווים על שביתתם בשבת (ובבית ישראל מקילינן אפילו לכתחלה דתלינן דודאי יחתה). וכן למד אליביה השו"ע (שם פ' א) בביאור השני. ובביאור הראשון למד שם ד"ל הארמ"א להקל בדיעבד כהראב"ד הנ"ל דבבית ישראל לית לן בה, עיי"ש. וכן דעת הב"ח (סי' ק"ג אות א) והט"ז (סי' ג) עיי'פ' הארמ"א (כלל מג דין ג). [ואולם בלבד (אות א) למד שהרמ"א צירף שיתת הסוברים דודאי יחתה. ובדרך זו כתב בערוה"ש (סי' ק"ג אות ד), עיי"ש. ועיי'פ' ב"י (סי' ט) שגם צירף דעת הראב"ד. אלא דעיי' בשו"ע (שם סי' כ) שהביא דברי ההג"ה שבסוף האו"ה דאע"פ שבשלה בבית ישראל אם בשלה לעצמה גרע טפי, עיי"כ].

ולפי"ז י"ל שבבית של שומר תורה ומצות יש לצרף דעת הראב"ד לדעת המתירים בישול של מומרים, ויש להקל בדיעבד. וכן מצאתי שהכריע הגריש"א זצ"ל (שם).

ד. מומר לחלל שבתות בזמנינו

ובפרט בזמנינו שיי"ל שמומרים לחלל שבתות דינם כ"יתניקות שנשבו". וכמו שמצינו בשו"ת בנין ציון (החדשות סי' כג) שכתב דכיון שיי"ל שמעשה אבותיהן כבידיהם, המקילים להחשיבם כיתניקות שנשבו יש להם על מה שיסמכו, אם לא שמבור לנו שיועזר דיני שבת ומעיו פניו לחללו בפני עשרה מיישראל יחד, שזה ודאי כמומר גמור, עיי"כ.

אבל המנהגת אלעזר (סי' ק"ג אות א) ועד ד"ה נ"ד שאלתו) דחה דבריו, דדוקא שנשבה בין האומות, שאין אפשר לו לידע כלל ממנהגי ישראל חשיבא תינוק שנשבה, אבל אין זה ענין כלל להתיר בני"ד שהרי נמצאים בין שומרי תורה ומצות, עיי"כ. וכן באג"מ (אה"ע ח"ב סי' כ ענף ד"ה ומה שהביא) כתב שבדברי הבנין ציון לא נכונים לעי"ד להחשיבם כאומר מותר באיסור חמור ומפורסם כזה שאף הנכרים יודעים איך שלישאל אסור יום זה במלאכה וכו', ואלו שלא ידועים לשומרי תורה יש להם דין מומרים לכל התורה, והם כנכרים ואין להחשיבם כאומר מותר, עיי"כ.

אולם השו"ע (שם סי' כ כלל פ"ג אות זמן) כתב על דברי הבנין ציון "ודבריו נראים נכונים והכל לפי ראות עיני המורה". וכן

הביא יצחק (יו"ד ק"א ח"ב סי' כג) הביא דבריו להלכה.

הבית יצחק (יו"ד סי' א) כתב שאין דין מומר אם הוא אנוס, ועיי' דיינינו להו כאנוסין, ולכן אי"א לנו לדון בזה לפטור מן היבוס וכן לענין שאר הלכות, עיי"כ. ולעת הגר"ק שליט"א (חוט שני שבת ח"ב ענף רפח) שכל דברי החזו"א אמורים רק לענין שא"א להקל בהם כדן מומר כגון לפטור מהיבוס ולהלוותם ברביית וכיוצא"ב, אבל ודאי צריך אף להחמיר לדונם כמומרים, עיי"כ. ועיי' במנח"י (ח"ג סי' כו אות ד), שבט הלוי (ח"ו סי' לו ד"ה ולא נעלם) ובבצל החכמה (ח"ה סי' עה אות יב). ועיי' במש"כ בס"ד בגליון ה'.

מעשה כיון דמידי מח' לא נפקא, עכ"פ יש לצרף ספק זה להקל לצדדים הנ"ל. [ובספק בבישולי נכרים אזלינן לקולא כמבואר בטש"ע וברמ"א (סי' ק"ג אות א). ואע"פ שבטש"ע (שם סעי' ה) משמע דאזלינן לחומרא. כבר עמד בזה הט"ז (סי' ה) וכתב דהתם שמצוי הוא אינו בגדר ספק, עיי"ש].

ה. חשש שאם יאכילנו דבר שאינו כשר

אלא דאף אם ינמא בבישולי נכרים לא נאסרו מטעם שמא יאכילנו דבר איסור, מ"מ צ"ל דהיינו דוקא באופן שאין חשש באותו בישול שיתן בו איסור, אבל המתארח אצל מי שאינו מדקדק לשמור שבת או לאכול כשר, ודאי חשוד להאכילו דבר איסור, כמבואר במס' דמאי (פ"ב ח"ב). וכן פסקו הרמב"ם (מעשר פ"י ה"א) והשו"ע (שם סעי' א וסעי' ז).

וגדולה מזו מצינו ברמב"ם (מ"א שם הכ"ה - כ"ו) שאפילו סתם ישראל אפילו אינו חשוד, כ"ז שאינו מוחזק ככשר אין סומכים עליו. וכן פסק הרמ"א (שם סעי' א). וכן נקט הט"ז (סי' ב). אלא דבאמת הראב"ד (שם) פליג עליו וס"ל דסתם ישראל מחזיקין ליה בכשרות. וכן דקדק הדרכי משה (שם אות א) מדברי הטור. וכן מבואר בשו"ע (שם סעי' א). וכן נקט השו"ע (סי' א), וביאר דאע"פ שלענן שחיטה בסי' א' פסק השו"ע כהרמב"ם דבעינן שיהא השוחט נאמן שאני טבח שוחט דשכיחא טובא, וגם דיני שחיטות מרובים ובקל יכול לעשות שהייה או דרסה או שאר פסולים ואם לא הוחזק בכשרות אסור, עיי"כ.

וכן פסק המ"ב (סי' כ שם ס"א) דסתם בני"א בחזקת כשרות.

ומ"מ בחשוד או שמחלל שבת בפרהסיא אינו נאמן על האיסורים כני"ל. וכתב הב"ח (סי' ב חובב בדרכי"ש סי' ק"ח ס"ק ל). וכן פסק המ"ב (סי' שפה ס"ד) דהדין כן אף כשמחלל שבת לתיאבון. [ועיי' בחת"ס (אה"ע ח"א סי' כב וח"ו סי' א) שכתב דמומר לחלל שבת בפרהסיא, אף שהוא מומר לכל התורה, מ"מ זה רק לענין דלי"ה בן ברית ובר זביחה, אבל אינו חשוד לשאר איסורים. וכבר תמהו עליו הדברי מלכ"אל (ח"ב סי' ט הובא בדרכי"ש סי' ק"ג ס"ק לב) והמהר"ם שיק (א"ח סי' רפא) שזה נגד המבואר בשו"ע הנ"ל. ועיי' בחלקת יעקב (יו"ד סי' כג)].

ו. להתארח אצל חשוד

יועיינן בדרכי משה (סי' ק"ט אות ד) שכתב בשם הגהות אשר"י דמי שהוא חשוד על איסור לאכול עמו אפי' דברים המותרין, שמא יחא רגיל אצלו ויאכילנו דברים האסורים, עיי"כ. והביא הט"ז (שם סעי' ד) בשינוי לשון קצת "מי שחשוד על איסור אסור לאכול עמו אפילו דברים המותרים שמא יאכילנו דברים האסורים גם כן". והפ"ח (שם סעי' א) כת' דאין זה מדינא אלא חומרא לעלמא הוא ומדת חסידות.

אולם הבכור שור (ע"ז ל"ט: הובא בדרכי"ש שם ס"ק ה) הוכיח משי"ס שבת (ג'י). דלא יאכל הזב פרוש עם זב ע"ה, דשמא יאכל עמו בימי טהרתו והוא חשוד להאכילו דברים טמאים, והאי לאו למשנת חסידים אתמר אלא לדינא, דהא כיו"ב דאיסור אכילת זב עם הזבה אתמר והאי דין גמור הוא כמבואר ביו"ד סי' קצ"ה, וכן מוכח מהרמב"ם (מ"א פ"י א), עיי"כ.

והנה הרמב"ם (שם הכ"ו) כתב שהמתארח אצל בעל הבית, אם הוחזק שאינו כשר ולא מדקדק באיסורים אסור להתארח אצלו, ואם עבר ונתארח אצלו אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו עד שייעד לו אדם כשר עליהם, עיי"כ. ומבואר שאסור להתארח, אך אם עבר רשאי לאכול אצלו. ובשבט הלוי (ח"ד סי' ז) כתב דלדינא צדוק דברי עזרי שור, ועיי"כ דוקא אם עבר ע"ז והתארח אצלו, אלא הצריכו לבטל התארחותו, אלא יאכל הודאי מותר, ועל החשוד יעמיד עדים וזה דייקא שבפני כבוד הבריות או לצורך, אבל לכתחלה בודאי מ"מ אסור, עיי"כ. [אלא דצדיק שהרי דעת הבכור שור שכוונת הגמ' יבטל לאסור מעיקר הדין ואי"כ מנין לחלק בין לכתחלה לדיעבד]. אמנם כמדומה שלא נוהגים להחמיר בזה, ואפשר דבעוה"י מפני הדחק עושים כן. ועיי' באבני ישפה (ח"א סי' קמה) במכתב לבעל השבט הלוי שהוכיח שבאופן אקראי או בזמנינו שרי וכן לדבר מצוה שרי.

ז. נשקים ליה שלא יאכילנו דברים אסורים

אלא דעיינן באג"מ (ח"א יו"ד סי' ה) שכתב שאם יודע וקים ליה בגווה שלא יכשילוהו באיסור, משום דמכיר טבעם בידיעה ברורה עיי' שניסה אותם הרבה פעמים וראה שאינם מכשילים משום שאינם רוצים לצערו או שטבעם שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך עליהם ולאכול מה שמבשלים בעדו מבשר וכל דבר כשאמרו לו שהוא מבשר כשר ובכלים שהזמינו עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר האמונת אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שיועז ברור שאינם משקרים לו, עיי"כ. ובתשובות ונהגות (ח"ב סי' תל וח"ג סי' רג וסי' רנד) כתב שהמקיל לדעת האג"מ משום חשש איבה וזלזול בכבוד אביו ומוראו וכדו', יש לו על מה לסמוך, עיי"כ.

מסקנת דדינא

העולה לדינא שמאכל שהתבשל ע"י מומר לחלל שבתות בפרהסיא נאסר באכילה (עיי' הפרטים בסימן קי"ג באיזה אופנים אין המאכל נאסר, כגון אם האש הודלקה ע"י שתוי"מ [לדעת הרמ"א] וכדו'). אמנם בשעת הדחק יש מקום להקל, ובפרט כשמבשל בבית ישראל שומר תורה ומצוות. אולם אין להקל אלא כשאין חשש תערובת מאכל איסור, וכגון שנאמן עליו שהשתמש בכלים ומאכילים כשרים. ולענין פיתם, לכתחלה יש להחמיר, ובדיעבד וכ"ש בשעת הדחק יש מקום להקל.

לה למימר שלא ירהר, משום דעיקר האיסור של הרהור הוא כשמצטרף למעשה טומאה, אבל בלי מעשה אין מחשבה בעבירה.

והביא דברי הגר"ש אויערבאך זצ"ל שכתב ע"ז שמצד הסכרא אפשר שפיר לומר דבר זה.

והגר"א וולדינברג זצ"ל גופא כתב דאין משמע כן ממשטות דברי הש"ס והפוסקים בכמה מקומות, וצייין בתוך דבריו שם לדברי הב"י בהע"ז (סי' כ"א) שהביא דברי הארוחות חיים (ח"ב ה"ל איסור ביאה סי' י"ג) שכתב בשם הר" יונה (אגרת התשובה י"ט כ) - אסור להסתכל

באשת איש מן התורה שנאמר (במדבר ט"ו ל"ט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה שנאמר (איוב ל"א א') ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וכו', ואסור מן התורה להרהר באשה ואפילו פנויה, ותמור הרהור פנויה ממגעה שעל הרהור עובר בלאו מן התורה שנאמר (דברים כ"ג י') ונשמרת מכל דבר רע ופירושו רז"ל (ע"ז כ):

שלא ירהר ביום ויבוא לידי טומאה בלילה עכ"ל.

וכ"כ לדינא הבית שמואל (אה"ע סי' כ"א ס"ק ב) דהרהור אפי' בפנויה אסור מהתורה.

ובספר מערכי לב לבעל החקרי לב (דרוש ל"ז) כתב - מ"ש בפ"ק דקידושין ד"מ מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, והקשו אלא הא דכתיב למען תפוס את ישראל בלבם ותירצו ההוא בע"ז הוא דכתיב, נראה דגם בהרהור עריות אין הקב"ה מצרפה למעשה. וכ"ז מ"מ ש"כ בל"ש ודילמא מהרהר בעבירה הוא, והקשו דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ודחו

דילמא מהרהר בע"ז, נראה דעבירה סתם דהיינו עריות אינה מצרפה למעשה. והרבר קשה דכבר אמרו הרהורי עבירה קשים מעבירה, ואמרו בספ"ק דע"ז ונשמרת מכל דבר רע שלא ירהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, וכתבו התוס' דדרשה גמורה היא, ובפ"ב

דנדרים אמרו נמי ליבא ועינא תרי סרסור דעבירה הם, וכן הוזהירו על זה בזוהר פ' ויצא דף קנ"ד, ובפ' הבא על יבמתו אמרו אסור לאדם לעמוד בלא אשה דכתיב לא טוב היות האדם לבדו, וכתבו הטעם הרמב"ם

והר"ן שלא יבא לידי הרהור, והכריח הרד"ק בית י"ז ובת" רב יוסף קצבי סי' ג' דהוי מדברי תורה. כי עיי' צריך לדחק דגם הרהור עריות הוי כע"ז דהקב"ה מצרפה למעשה. ובערכין ד"ו אמרו אבנט מכפר על הרהור הלב היכא דאיתיה דכתיב והיה על לב אהרן.

אולם בהגהות חכמת שלמה כתב להעיר על דברי הבית שמואל - וקשה לי טובא אם הרהור באישה אסור מן התורה, מדוע אמרו בספ"ק דקידושין (ל"ט ע"ב) גבי ר' יעקב מעשה חזא, דפריך שם ודלמא מהרהר בעבירה הוי, ומשני דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ופריך ודלמא מהרהר בע"ז הוי. וכפי דברי הב"ש

הול"ל ודילמא מהרהר בערוה הוי, ומדלא משני כן בע"כ מוכח דאין שום מחשבה אסורה מן התורה רק בע"ז, ודו"ק, וצ"ע בזה כעת.

[נכתב עי הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני שבת קדש - סעודות שבת (א)

מעלת המקיים ג' סעודות - "א"ר שמעון בן פזי א"ר

יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצל משלש פורעניות, מחבולו של משיח, ומדינה של גיהנם, וממלחמת גוג ומגוג... (גמ' שבת ק"ח).

ענין ג' סעודות בשבת - "סעודת ליל שבת היא כנגד

שבת בראשית כמ"ש רבותינו ז"ל בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לח א) מפני מה נברא אדם בערב שבת כדי שיכנס לסעודת מצוה בליל שבת מיד שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ שנאמר (משלי ט א ב) חכמות בנתה ביתה וגו' טבחה טבחה וגו'.

סעודת שחרית כנגד שבת מתן תורה על שם שנאמר (שה"ש ב ד) הביאנו אל בית היין וגו', לכו לחמו בלחמי ושתו ביינ מסכתי (משלי ט ה), וברבה ריש פרשת שמיני (פרשה יא ט ג) דורש גם כן חכמות בנתה ביתה וגו' טבחה טבחה מסכה יינה וגו' על מתן תורה.

סעודת שלישית לפנות ערב כנגד שבת שלעתיד ריעשה סעודה לעדיקים מליותן ובת זוגו (ב"ב ע"ב ב)... (ב"ח סי' רצ"א).

נערך ע"י מחבר סדרת עבודת העם